

jući se slikovitim stilom u duhu helenističke umjetnosti. U V. st. nestaju s podova figuralni prikazi, vjerojatno u vezi s ediktom Teodozija II. iz 427. o zabrani prikazivanja svetih likova na podovima. U drugoj pol. V. st. prevladava ornamentalni stil u kojemu se stilizira i figura.

U kršć. doba mozaik je omiljeni dekor reprezentativnih sakralnih građevina. Zahvaljujući velikom broju radionica, m. postaje pristupačan svim slojevima. O tome svjedoče zavjetni natpisi na podovima bazilika s

imenima crkv. i javnih djelatnika ali i običnih građana. Najljepši primjeri iz rane faze zidnih mozaika (IV. i V. st.) očuvali su se u rim. bazilikama Santa Maria Maggiore, Santa Prudenziana i Santi Cosma e Damiano.

Od Justinijana I (VI. st.) počinje sjajan razvoj mozaičke umjetnosti na biz. dijelu Sredozemlja. Najbogatiji ciklusi nastali su u carskoj rezidenciji u Ravenni, a u Carigradu najstariji mozaici potječu iz IX. i X. st. (Sv. Sofija). Od toga doba Bizant je uspješno riješio problem mozaika kao monumentalne dekoracije prostora. U XIII. st. prevladava na mozaiku utjecaj slikarstva. Tijekom XIV. st. postupno se napušta skupocjena tehnika, čime završava višetisućljetni razvojni put umjetnosti mozaika.

Potvrđeni mnogobrojnim arheol. otkrićima, mozaici u Hrvatskoj svjedoče o importu, prihvaćanju i oponašanju likovnih formi u stilskom razvoju, ali i o lokalnom stvaralaštvu, čak s određenim izvornim doprinosom. Rasprostranjenost nalaza nije, međutim, ujednačena na cijelom području Hrvatske. Najveći broj koncentriran je na jadranskoj obali, dok se u kontinentalnim krajevima svodi na svega nekoliko primjera: rimska vila u Benkovcu kraj Okučana iz III. st., terme u Varaždinskim Toplicama, rimska vila u Orliću kraj Knina iz II–IV. st. i još neke. Cvjetanje mozaičke umjetnosti na Jadranu u vezi je s njegovom urbanizacijom potkraj I. i u prvoj pol. II. st., kada se razvija intenzivna likovna djelatnost s novim ukusom za dekoraciju. Grad i bogata aristokracija naručitelji su raskošnih umj. djela kojima obiluje primorje od antike do biz. doba. U urbanom tkivu mnogih istočnojadranskih gradova očuvali su se u kronološkom slijedu bogati arheol. slojevi s mozaicima, nerijetko »in situ«. Pula, Poreč, Zadar, Solin samo su neki od središta gdje je umj. i obrtnička razina spomenika često ravna dosezima Rima, Pompeja, Ostije, poslije i Ravne.

Iz razdoblja grčke kolonizacije na Jadranu nema potvrđenih nalaza te vrste, premda postoje djela s izrazitom helenističkom tradicijom poput figuralnog mozaika s prizorom kažnjavanja Dirke u Puli ili pjesnikinje Sapho u Solinu iz III. st.

Najbogatije i za proučavanje ant. mozaika I. i II. st. jedinstveno područje unutar Hrvatske je istarski poluotok, gdje tehnika doživljava svoj procvat za vladavine Flavijevaca a razvija se u doba Antonina i Severa. Pod snažnim utjecajem jakoga mozaičkog centra u Aquileji prevladava crno-bijeli rim. mozaik dekorativnoga sustava s amblemima. Na širem području Istre (osim oratorija u Poreču i mozaika s Dirkom u Puli) nalazi ranog polikromnog mozaika nisu evidentirani. U gradskim vilama Pule i ladanjskim zdanjima njezina agera otkriveni su mnogobrojni mozaički

MOZAIK, O. Gliha, *Gromače*, detalj kompozicije u pristanišnoj zgradi zrakoplovne luke na Krku

